

MATRICA ZA MAPIRANJE
PRISTUPAČNOSTI
OBJEKATA I SADRŽAJA
**IZ OBLASTI KULTURE ZA
OSOBE S INVALIDITETOM**

ŽIVOT SA
DOWN SY

Sarajevo, decembar 2022. godine

Uvod

Osobe s invaliditetom imaju pravo da se na ravnopravnoj osnovi sa drugima uključuju u sve društvene tokove i da učestvuju u svim društvenim aktivnostima, uključujući i kulturu. Pravo na kulturu garantuje se mnogim međunarodnim i domaćim dokumentima kojima se regulišu ljudska prava. Iako su osobe s invaliditetom formalno ravnopravne i jednake sa ostalim građanima, ipak zbog mnogih prepreka u okruženju, najčešće su isključene i nedovoljno vidljive u društvenim aktivnostima, te stoga možemo zaključiti da su suštinski neravnopravne.

Jedan od međunarodnih propisa koji regulišu ovu oblast jeste UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom koju je Bosna i Hercegovina ratificirala 2010. godine čime je preuzela obavezu poštivanja osnovnih ljudskih prava osoba s invaliditetom. Pristupačnost je jedan od ključnih preduslova za uživanje prava i dostojanstva osoba s invaliditetom. Pitanje otklanjanja prepreka nesmetanom kretanju i korištenju otvorenih prostora i prostora javnih i privatnih zgrada namijenjenih javnosti od velike je važnosti. U članu 9. UN Konvencije, države potpisnice Konvencije se obavezuju da osiguraju da privatna i pravna lica, koja pružaju prostore, sredstva i usluge otvorene ili namijenjene javnosti, vode računa o svim aspektima pristupačnosti za osobe s invaliditetom, bez obzira na oblik vlasništva.

Pravo na kulturu u UN Konvenciji opisano je u članu 30. u kojem se državama potpisnicama Konvencije nalažu obaveze koje trebaju poduzeti s ciljem da se osobama s invaliditetom osiguraju potrebne pretpostavke za ravnopravno učešće u kulturnim aktivnostima.

Kako bi osobe s invaliditetom mogle da učestvuju u kulturnom životu na ravnopravnoj osnovi sa drugima, Bosna i Hercegovina, kao potpisnica Konvencije, treba poduzeti odgovarajuće mjere kako bi omogućila da osobe s invaliditetom:

- a) Imaju pristup kulturnim materijalima u pristupačnim oblicima;
- b) Imaju pristup televizijskim programima, filmovima, pozorištu i drugim kulturnim aktivnostima u pristupačnim oblicima;
- c) Imaju pristup mjestima na kojima se odvijaju kulturne priredbe ili pružaju usluge kulture, kao što su pozorišta, muzeji, kina, biblioteke i turističke usluge, i, u mjeri u kojoj je to moguće, spomenicima i lokalitetima od nacionalnog kulturnog značaja.

1. Države potpisnice preduzet će odgovarajuće mjere kako bi omogućile osobama s invaliditetom da razvijaju i koriste svoje kreativne, umjetničke i intelektualne potencijale, ne samo za njihovo vlastito dobro već i radi obogaćivanja društva.
2. Države potpisnice preduzimaju sve odgovarajuće korake, u skladu sa međunarodnim pravom, kako bi osigurale da zakoni koji štite pravo intelektualnog vlasništva ne predstavljaju nerazumnu ili diskriminatornu barijeru pristupu osobama s invaliditetom kulturnoj građi.
3. Osobe s invaliditetom imaju pravo, na ravnopravnoj osnovi s drugim licima, na priznavanje i podršku svom kulturnom i jezičkom identitetu, uključujući znakovni jezik.

U okviru domaćeg zakonodavstva, pitanje pristupačnosti regulisano je Uredbom o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe sa umanjenim tjelesnim mogućnostima. Uredba je donesena na osnovu Zakona o prostornom uređenju i građenju Federacije Bosne i Hercegovine (<https://fbihvlada.gov.ba/bosanski/zakoni/2009/uredbe/22.htm>).

Ovom Uredbom utvrđuju se prostorni standardi, urbanističko-tehnički uvjeti i normativi za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka koje mogu ometati ili sprečavati kretanje, boravak i rad (u daljnjem tekstu: pristupačnost) osoba umanjenih tjelesnih mogućnosti pri zadovoljavanju njihovih osnovnih životnih, radnih i drugih potreba.

Pristupačnost, unapređivanje pristupačnosti i jednostavno prilagođavanje pristupačnosti građevina iz člana 1. ove Uredbe, osigurava se obavezanim projektovanjem i izvođenjem tih građevina na način da sadrže obavezne uvjete pristupačnosti i/ili da zadovoljavaju uvjete upotrebe pomagala različitih kategorija osoba umanjenih tjelesnih mogućnosti na način i u slučajevima propisanim ovom Uredbom.

Vlasnik građevine dužan je održavati uvjete pristupačnosti i ne smije smanjivati uvjete upotrebe pomagala različitih kategorija osoba umanjenih tjelesnih mogućnosti. Uredba definiše pojmove koji se koriste u Uredbi, te navodi, između ostalih, i kulturne ustanove kao objekte koji podliježu ovim propisima/standardima.

Uzimajući u obzir da, s jedne strane, osobe s invaliditetom imaju pravo na kulturu i sa druge, da naša država, svi njeni nivoi vlasti i sve institucije (javne i privatne) imaju obavezu poštivanja tog prava, za menadžmente kulturnih ustanova pripremili smo ovaj instrument/matricu.

Proces kreiranja matrice obuhvatao je analizu stanja u tri kulturne ustanove od osoba sa različitim oblicima invaliditeta – motoričke, senzorne i intelektualne. Izvještaj koji je sačinila radna grupa uzet je u obzir prilikom kreiranja ove matrice. Vrste kulturnih ustanova koje su obuhvaćene procesom kreiranja matrice jesu pozorište (Sarajevski Ratni Tetar SARTR), muzej (Zemaljski muzej BiH) i centar za kulturu (Centar kulture i mladih Općine Centar Sarajevo).

Svrha ove matrice jeste bolje razumijevanje koncepta ljudskih prava osoba s invaliditetom među kulturnim radnicima i donosiocima odluka iz ove oblasti. Matrica može pomoći menadžmentu kulturnih ustanova da izvrše samoprocjenu pristupačnosti objekta i programa/sadržaja kojima upravlja, te da na osnovu utvrđenog stanja može procijeniti koje su mjere intervencije potrebne kako bi ustanova bila pristupačna za osobe s invaliditetom, kako za posjetioce, tj. pasivne korisnike programa, tako i za one koji žele stvarati/kreirati kulturne programe/dobra.

Vjerujemo da će primjena ove matrice osigurati da što veći broj ustanova iz oblasti kulture postanu otvorenije, inkluzivnije i u kojima su svi dobrodošli, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi (ili po osnovu invaliditeta).

Ponuđena Matrica za mapiranje pristupačnosti objekata i sadržaja iz oblasti kulture za osobe s invaliditetom nastala je u okviru projekta Stvaranje pretpostavki za uklanjanje barijera za osobe s invaliditetom u kulturnim ustanovama Kantona Sarajevo, koji je finansiralo Ministarstvo za kulturu i sport Kantona Sarajevo.

Kujović Sevdija

Predsjednica Udruženja
Život sa Down sindromom
Federacije Bosne i Hercegovine

Smjernice

Smjernice za upotrebu matrice za mapiranje pristupačnosti objekata i sadržaja objekata iz oblasti kulture za osobe s invaliditetom

U zavisnosti od vrste potrebe osobe s invaliditetom definisani su i elementi pristupačnosti objekata i sadržaja. U tom smislu, u matrici su elementi pristupačnosti podijeljeni u tri grupe:

1. Arhitektonska pristupačnost
2. Informacijsko-komunikacijska pristupačnost i
3. Sadržajna pristupačnost

Kada je u pitanju arhitektonska pristupačnost, jedan od njenih prvih uvjeta jeste horizontalna i vertikalna prohodnost objekta, što, ustvari, znači da se adekvatnim intervencijama moraju savladati visinske razlike, kako u prilaznom/ulaznom dijelu objekta, tako i u unutrašnjosti objekta (toaleti, sale i sl). Stoga se u ovom dijelu procjenjuju barijere koje se pojavljuju ili se mogu pojaviti u kretanju i korištenju usluga ustanove od osoba s invaliditetom.

Za potrebe osiguranja informacijsko-komunikacijske pristupačnosti primjenjuju se W3C standardi i Easy to read standardi. Ovi standardi omogućavaju da osobe s invaliditetom vide, čuju i razumiju sadržaj/program koji ustanova nudi. W3C standardi su, zapravo, stvoreni sa svrhom da usmjere web prema njegovom maksimalnom potencijalu kroz razvoj standardiziranih protokola i smjernica. Svrha standarda je stvaranje univerzalne, pristupačne i jednostavne za korištenje web stranice. U ovom dijelu se procjenjuje da li slijepa osoba može pročitati sadržaj sa web stranice kulturne ustanove, da li može dobiti potrebnu informaciju audiozapisom ili na Brajevom pismu i sl.

Za potrebe osiguranja pristupačne i razumljive informacije za osobe s intelektualnim teškoćama potrebno je primijeniti Easy to read standarde (www.easytoread.eu). Evropski standardi EToR se sastoje iz seta pravila čija primjena omogućava da informacije budu lako čitljive i razumljive. Standardi su primarno napisani kako bi se olakšalo razumijevanje informacija osobama s intelektualnim teškoćama. U kontekstu prava na kulturu, kroz matricu se ovaj standard (ili ova potreba osoba s intelektualnim teškoćama) procjenjuje u dijelu informacijsko-komunikacijske i sadržajne pristupačnosti.

Pri popunjavanju matrice, tj. pri mapiranju pristupačnosti objekata i sadržaja iz oblasti kulture za osobe s invaliditetom, potrebno je konsultovati primarno osobe s invaliditetom, a onda sa navedenim propisima.

Tabela

RB	POZICIJE-KRITERIJI	ZATEČENO STANJE			
		✓	X	KOMENTAR	VRSTA INTERVENCIJE
1	Prilaz objektu od javnog prevoza (tramvaj, trolejbus, autobus) pristupačan za osobe s invaliditetom.				
2	Objektu se može prići automobilom.				
3	Objekat ima svoj parking.				
4	Na parkingu postoji mjesto označeno za parkiranje automobila osoba s invaliditetom				
5	Prolaz od parking mjesta do ulaska u objekat slobodan, bezbjedan i prohodan za osobe koje koriste kolica u kretanju i slijepe osobe. (objekti i predmeti na visini ispod dva metra)				
6	Pristupna rampa na ulazu u objekat.				
7	Širina ulaznih vrata u skladu sa Uredbom.				

RB	POZICIJE-KRITERIJI	ZATEČENO STANJE			
		✓	✗	KOMENTAR	VRSTA INTERVENCIJE
8	Objekat horizontalno i vertikalno prohodan za slijepe osobe, od njegovog ulaza do javnih prostorija (taktilne trakte; lift sa oznakama na Brajevom pismu i govorna najava spratova).				
9	Objekat horizontalno (širina hodnika, otvora i dr.) i vertikalno (rampa, lift i sl.) prohodan za osobe koje koriste kolica u kretanju.				
10	Blagajna/infopult pristupačan za osobe s invaliditetom.				
11	Gardarober pristupačan za osobe s invaliditetom.				
12	Toalet pristupačan za osobe s invaliditetom.				
13	Toalet u sklopu scene (ukoliko postoji) pristupačan za glumce /izvođače koji su osobe s invaliditetom .				
14	Pristupačna mjesta u gledalištu za osobe koje koriste kolica u kretanju.				

RB	POZICIJE-KRITERIJI	ZATEČENO STANJE			
		✓	X	KOMENTAR	VRSTA INTERVENCIJE
	ARHITEKTONSKA PRISTUPAČNOST				
15	Scena pristupačna za osobe s invaliditetom.				
16	Na vidljivom mjestu postavljena oznaka za oblik pristupačnosti koju objekat ima.				

RB	POZICIJE-KRITERIJI	ZATEČENO STANJE			
		✓	X	KOMENTAR	VRSTA INTERVENCIJE
	INFORMACIJSKO – KOMUNIKACIJSKA PRISTUPAČNOST				
17	Web stranica prilagođena za osobe s invaliditetom po EU standardima (W3C).				
18	Dokumenti na web stranici u formatima pogodnim za glasovne čitače teksta.				
19	Web stranica ima alat za objašnjavanje ilustracija.				
20	Rezervacija karata na web stranici pristupačna za osobe s invaliditetom.				
21	Sadržaj na web stranici napisan i po Easy to read (ETR) standardima.				

RB	POZICIJE-KRITERIJI	ZATEČENO STANJE			
		✓	✗	KOMENTAR	VRSTA INTERVENCIJE
22	Na web stranici postavljena oznaka za oblik pristupačnosti koju objekat ima.				
23	Orjentacijska mapa za slijepe osobe dostupna je na Info pultu/blagajni.				
24	Objekat ima dostupan telefon za komunikaciju putem tekstualnih poruka (za gluhe osobe).				
25	Oglasna ploča sa informacijama pristupačna za osobe s invaliditetom (Uredba).				
26	U holu objekta se koristi zvučna i svjetlosna signalizacija prilagođena osobama s invaliditetom.				
27	Osoblje ustanove vizualno prepoznatljivo (uniforma, akreditacija).				
28	Osoblje ustanove educirano za rad i komunikaciju sa osobama s invaliditetom.				

RB	POZICIJE-KRITERIJI	ZATEČENO STANJE			
		✓	X	KOMENTAR	VRSTA INTERVENCIJE
29	Programi koje ustanova (pozorišta i centri za kulturu) nudi dostupni su za slijepe osobe putem audio deskripcije (AD).				
30	Smjernice za korištenje opreme za AD nalaze se na info pultu ili web stranici.				
31	Programi koje ustanova (galerija, muzej) nudi dostupni su za slijepe osobe putem audio zapisa/Brajevog pisma/taktilnih replika.				
32	Programi koje ustanova nudi dostupni su putem znakovnog jezika/titla za gluhe osobe.				
33	Programi koje ustanova nudi dostupni su i po Easy to read (ETR) standardima (afiša, opis izložbe, opis eksponata i dr.).				
34	Ustanova primljenjuje neke oblike asistivne tehnologije.				
35	Ustanova prilikom kreiranja sadržaja uzima u obzir osnovne principe inkluzije.				

Ministarstvo kulture i sporta
Kantona Sarajevo

Projekat "Stvaranje pretpostavki za uklanjanje barijera za osobe s invaliditetom u kulturnim ustanovama Kantona Sarajevo" podržalo Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo.

**ŽIVOT SA DOWN
SINDROMOM
FEDERACIJE BOSNE I
HERCEGOVINE**

Terezije 58, Sarajevo
+387 33 210 664
+387 62 632 676

Fax: +387 33 210 664

www.downsy.ba
info@downsy.ba

**ŽIVOT SA
DOWN SY**